

Особливості добору на посаду та підготовки поліцейських у Федеративній Республіці Німеччина

Гуцуляк М. Я.

*Прикарпатський факультет Національної академії внутрішніх справ,
вул. Національної Гвардії, 3, м. Івано-Франківськ, Україна
guculyara@ukr.net*

Савченко В. А.

*Івано-Франківський юридичний інститут Національного університету
«Одеська юридична академія», вул. Максимовича, 13, м. Івано-Франківськ, Україна
wsawchenko11@gmail.com*

Калинчук Л. М.

*Прикарпатський факультет Національної академії внутрішніх справ,
вул. Національної Гвардії, 3, м. Івано-Франківськ, Україна
LMb2@ukr.net*

Ключові слова:

іспит, навчання, підготовка, поліція, тест.

У статті на підставі аналізу сучасних нормативно-правових актів досліджено особливості добору на посаду та підготовки поліцейських у Федеративній Республіці Німеччина. Розглядається структура органів поліції федерального підпорядкування та окремих земель. З'ясовані критерії добору претендентів на посаду поліцейського та особливості їх навчання на різних рівнях отримання освіти.

Features of handbook and training of police officers in the Federal Republic of Germany

Gutsulyak M. Y.

*Precarpathian Faculty of the National Academy of Internal Affairs,
Natsionalnoi Hvardii str., 3, Ivano-Frankivsk, Ukraine
guculyara@ukr.net*

Savchenko V. A.

*Ivano-Frankivsk Institute of Law of the National University «Odesa Law Academy»,
Maksymovycha str., 13, Ivano-Frankivsk, Ukraine
wsawchenko11@gmail.com*

Kalynchuk L. M.

*Precarpathian Faculty of the National Academy of Internal Affairs,
Natsionalnoi Hvardii str., 3, Ivano-Frankivsk, Ukraine
LMb2@ukr.net*

Key words:

education, exam, police, test, training.

The article analyzes the features of recruitment and training of police officers in the Federal Republic of Germany on the basis of the analysis of modern legal acts. The structure of police agencies of federal subordination and individual lands is considered. The criteria of selection of candidates for police position and peculiarities of their training at different levels of education are clarified.

The requirements for a police officer may be somewhat different in different countries, but as a rule they are as follows: possession of German citizenship or citizenship of another EU country; at least 16 years of age; lack of criminal record; regulated economic conditions (for example, lack of debt); possession of a class B driver's license

(each federal state decides when a driver's license is to be issued); a willingness to stand for "free democratic basic order within the meaning of the Basic Law" at any time.

Applicants initially pass the fitness test and undergo a physical fitness test, which is an important part of testing in most federal states. The police determine what physical data is required. However, these criteria always play a role: strength; endurance; agility; coordination; speed. This is followed by an oral exam – an individual interview (assessment of appearance, social skills review, finding out the purpose of becoming a police officer, etc.) and a medical examination.

In the future, depending on the land and the choice of education level (secondary or higher), enrollment for training and preparation itself through the so-called "dual" system, which involves a combination of theory and practice, occurs. On average, training of police officers takes place in a police school for usually 30 months, at the higher level – in university – slightly longer.

It is concluded that the preparation and promotion of the career ladder of police officers in Germany are quite interesting and have certain features. It is worth paying attention to the standardized system of ranks (ranks) in the police and a fixed system of remuneration of police officers.

Постановка проблеми. За останні роки не можна не звернути увагу на помітні кроки уряду нашої держави та законодавців на шляху реформування правоохоронних органів, зокрема судової системи, прокуратури та органів внутрішніх справ. Як зазначається в літературі, з прийняттям Закону України «Про Національну поліцію», в якому чітко визначені завдання та принципи її діяльності, стало зрозуміло, що стара міліцейська система підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, яка у своїй основі була сформована ще за радянських часів, не відповідає реаліям сьогодення. Саме тому Міністерством внутрішніх справ розроблені чіткі вимоги до осіб, які приймаються на службу до Національної поліції. Разом із тим не менше уваги приділяється створенню дієвої системи післядипломної освіти поліцейських. Це є логічним і зрозумілим, адже сучасне суспільство вимагає від поліцейського високого культурного рівня, освіченості, здатності до самоосвіти та самовдосконалення, вміння правильно й ефективно застосовувати свої знання в різних сферах правоохоронної діяльності [1, с. 15–16].

Не менш важливим видається запозичення досвіду функціонування поліцейських органів інших держав, зокрема ФРН, працівники яких діють ефективно та вміло, мають змогу отримати якісну освіту та професійну підготовку, належно захищені соціально, що є прикладом і для інших держав європейської спільноти.

Стан наукової розробки теми. Дослідженню окремих питань організації діяльності та функціонування правоохоронних органів у ФРН присвятили свої публікації вітчизняні та зарубіжні науковці В.Д. Басай, О.І. Галаган, А.Е. Жалін-

ський, А.В. Молдован, А.А. Періхт, В.І. Самарін, Я.І. Соловій, М.Г. Стойко, В.Д. Юрчишин, В.І. Фелик, Б.А. Філімонов та інші. Однак варто зауважити, що особливості підготовки співробітників поліції в цій країні фактично не розглядалися, що вказує на актуальність досліджень у цьому напрямі.

Метою статті є з'ясування системи органів поліції ФРН на рівні федерації та окремих земель, а також дослідження особливостей навчання та добору на посаду поліцейських.

Викладення основного матеріалу. Відповідно до ст. 30 Основного закону ФРН, структура та організація органів поліції є питанням земель¹, у кожній з яких є свої закони та підзаконні нормативні акти, якими регулюється діяльність поліції: наприклад, у землі Баден-Вюртембург – Закон про поліцію (PolG), у Баварії – Закон про завдання та повноваження Баварської державної поліції (POG), у Гамбурзі – Закон про захист громадської безпеки та порядку (SOG) та ін. [2].

Федерація тільки до певної міри володіє власними поліцейськими органами, серед яких Федеральне управління кримінальної поліції, Федеральна прикордонна охорона, поліція Бундестагу, Федеральне відомство охорони Конституції, галузеві органи з поліцейськими повноваженнями (головні митні управління, головні фінансові управління, Митна кримінальна служба, Митно-прикордонна служба, Управління лісництва та мисливства, органи цивільної оборони та інші) [3, с. 131; 4, с. 454].

Майже у всіх федеральних землях поліція поді-

¹ Земля (*das Land*) – адміністративно-територіальна одиниця у ФРН. (Прим. авт.).

лена на кримінальну поліцію, поліцію охорони та водну поліцію. Поліція земель несе відповідальність за виконання класичних завдань, таких як реагування на заяви та повідомлення громадян, порушення правил дорожнього руху чи розкриття кримінальних правопорушень².

Через те, що німецька поліція не організована рівномірно, підготовка співробітників поліції має як відмінності, так і схожі риси. Принципову відмінність варто шукати в обраній кар'єрі: якщо ви націлені на службу середнього рівня – ви проходите класичну підготовку поліції. З іншого боку, якщо ви прагнете досягнути вищого рівня, ви маєте навчатися в поліцейському вищому навчальному закладі. В обох випадках під час навчання вам буде надано необхідну практичну та теоретичну підготовку [5].

Оскільки, в принципі, кожен державний працівник призначається на державну службу, він має відповідати не тільки вимогам землі чи федеральної поліції, але й деяким вимогам, які впливають із Закону про державну службу. *Вимоги для претендента* на посаду поліцейського можуть бути дещо відмінними в різних землях, однак, як правило, вони є такими:

- володіння німецьким громадянством або громадянством іншої країни ЄС;
- вік не менше 16 років;
- відсутність судимості;
- впорядковані економічні умови (наприклад, відсутність боргу);
- володіння водійськими правами класу «В» (кожна федеральна земля вирішує, коли має бути видано посвідчення водія);
- готовність виступити за «вільний демократичний основний порядок у значенні Основного закону» в будь-який час.

Тест на придатність. Отримавши документи-заявки, поліція спочатку перевіряє, чи відповідає претендент всім формальним критеріям для участі в тесті на придатність для служби. Такий тест може тривати від одного до чотирьох днів та складається з таких компонентів:

1) письмова частина іспиту. Вона проводиться у вигляді тесту на комп'ютері. Письмова частина тесту розділена на кілька «дисциплін». Важливою складовою частиною є тест із німецької мови у вигляді диктанту або окремих теоретичних питань. Цей тест супроводжується когнітивним тестом на працездатність, який також називають «тестом структури інтелекту». У цьому тестовому розділі перевіряються навички з абсолютно різних галузей знань. До них належать володіння мовою,

математика, логічне та наочне мислення, здатність зосереджуватися і запам'ятовувати, загальні та спеціалізовані знання.

Після цієї вичерпної частини іспиту заявники мають перерву. З одного боку, він слугує для відпочинку, але з іншого – також для визначення результату письмового іспиту. Після його успішного складання претендента допускають до наступної частини – іспиту зі спорту;

2) перевірка фізичної підготовленості є важливою частиною тестів на придатність у більшості федеральних земель. Поліцейські органи визначають, які саме фізичні дані вимагаються; однак ці критерії завжди відіграють певну роль: міцність, витривалість, спритність, координація, швидкість;

3) усний іспит – індивідуальна співбесіда (оцінка зовнішнього вигляду, огляд соціальних навичок, з'ясування мети стати поліцейським тощо);

4) медичний огляд.

Після успішного проходження всіх етапів тесту він вважається складеним, однак це ще не гарантує зарахування на навчання, оскільки воно відбувається на рейтинговій основі.

Надалі навчання залежно від землі та від вибору рівня освіти (середній чи вищий) відбувається зарахування на навчання та сама підготовка за так званою «дуальною» системою, яка передбачає поєднання теорії та практики. На середньому рівні підготовка поліцейських відбувається в поліцейській школі протягом, як правило, 30 місяців, на вищому рівні (у вузі) – трохи довше.

Залежно від землі навчальні предмети можуть варіюватись, однак серед них є і обов'язкові: англійська мова; радіотехніка та радіозв'язок, криміналістика та криминологія, політична освіта, поліцейське право, інші сфери права (наприклад, службове/державне службове право, кримінальне та кримінальне процесуальне право, конституційне, адміністративне та дорожнє право), суспільні науки, зброєзнавство. Теоретичне навчання доповнюється такими практичними предметами, як спортивна підготовка, перша медична допомога, водіння прийомками самозахисту, бойова підготовка.

Рівень знань регулярно перевіряється, принаймні один раз на семестр. По завершенні навчання відбувається так званий «тест на кар'єру», який складається із теоретичної та практичної частин. За результатами його складання здобувач отримує ступінь поліцейського-майстра (на середньому рівні) та поліцейського-комісара (на вищому рівні).

Можливі області застосування поліцейського після навчання. Після складання підсумкового іспиту область застосування поліцейським отри-

² Згідно із КПК ФРН розслідування злочинів чи кримінальних проступків у Німеччині належить до компетенції прокуратури, а не поліції, хоч зазвичай вона його провадить майже у повному обсязі. (Прим. авт.)

маних знань та його місце проходження служби залежать від відповідної федеральної землі. Часто трапляється так, що його спочатку направляють у поліцію готовності³ для отримання там професійного досвіду. Але також можливо, що його залучать до роботи в поліцейському відділку чи поставлять напарником до досвідченого колеги у патрульній службі.

Перше використання поліцейського на службі – це перший крок на його професійній кар’єрній сходинці. Але багато іншого може ще слідувати: надалс він може взяти участь у численних курсах, щоб оновити свої знання, зі збільшенням професійного досвіду може поступово переходити на вищі посади (а отже, і до вищих зарплатних класів). Якщо поліцейський досягає хороших та чудових результатів, то може навіть змінити свою кар’єру за рекомендацією керівника та перейти від середнього до вищого рівня. Якщо ж він хоче пізніше виконувати завдання в спеціальній галузі або працювати в спеціальному підрозділі (наприклад, SEK⁴, GSG9⁵), то відповідна спеціалізація була б оптимальним варіантом для професійного розвитку.

Поліція середньої служби навчання.

Служба в середній ланці поліції широка і різноманітна. Поліцейські в цій кар’єрі поліції зазвичай беруть на себе важливі обов’язки в чергуванні охорони або патрульних служб. Наприклад, це контактні особи для громадян, які шукають допомоги або потребують консультації. Вони втручаються, коли люди потребують допомоги в надзвичайних ситуаціях або посередників у суперечках. Вони подають звіти, накладають штрафи за адміністративні правопорушення та беруть участь у переслідуванні та розслідуванні злочинів.

Тривалість навчання в середній ланці триває від двох до двох із половиною років, залежно від федеральної землі. Навчання складається з теоретичних уроків та стажувань. Дворічний підго-

товчий період, як правило, називається навчанням у службі поліції і виглядає так:

- 11 місяців занять із теорії з подальшим проміжним іспитом;
- 1 місяць стажування;
- 7 місяців уроків теорії з подальшим письмовим іспитом;
- 3-місячне стажування;
- 2 місяці занять із теорії з подальшим усним підсумковим іспитом.

Чини середньої служби органів поліції:

– коли претендент починає навчання середньої черги, він має звання кандидата на посаду поліцейського-майстра (PMA_{nw});

– якщо так звана підготовча служба закінчиться успішним завершенням навчання, його призначать співробітником поліції. З цього моменту поліцейський є носієм офіційного звання поліцейського-майстра (поліцейського-майстра кримінальної поліції) (PM);

– якщо поліцейський пройшов кілька років служби на посаді майстра поліції, набув досвіду та зарекомендував себе загалом, його можуть перевести на посаду старшого поліцейського-майстра. Тоді він часто буде виконувати обов’язки як керівник групи певного підрозділу або як окремий працівник у певній службі поліції (POM);

– головний офіцер поліції (PHM). Цей щабель також і збільшує відповідальність за поставлені завдання. Такий поліцейський може служити офіцером інструктажу, керівником групи, керівником певних операцій, керівником патрульної служби.

Незалежно від місця служби (в патрульній службі, офісі чи кримінальній поліції), поліцейські є державними службовцями і тому їх зарібок фіксується у так званих класах. У середній службі оцінка становить від А7 до А9. Скільки насправді заробляє поліцейський, залежить від кількох факторів: ранг, вік, роки служби, сімейний стан та можливі надбавки і додаткові ризики. Крім того, розмір винагороди, яку отримує чиновник, також залежить від федеральних земель, які сплачують кошти відповідно до колективного договору.

Можливий зарібок співробітника поліції може бути таким:

- клас А7 – приблизно 2150–2970 € (брутто);
- клас А8 – приблизно 2770–3220 € (брутто)
- клас А9 – 2410–3420 € (брутто).

Однак варто сказати, що названі суми, хоч і є офіційними, в них не закладені інші певні обов’язкові виплати; нічні чергування, наявність неповнолітніх дітей, премії та ін.

Після цього, якщо поліцейський досяг найвищого офіційного звання середньої ланки в правоохоронних органах, але прагне до наступного вищого звання уповноваженого поліції, то він

³ Поліція готовності (*Bereitschaftspolizei, BP*) – підрозділ швидкого реагування у ФРН, на зразок підрозділів КОРД в Україні. (Прим. авт.).

⁴ SEK (*Spezialeinsatzkommando*) – спецпідрозділи поліції у ФРН, призначені для боротьби з тероризмом, визволення заручників, захисту державних візитів та ін. Створені за аналогією до американських S.W.A.T. (*Special Weapons And Tactics*). (Прим. авт.).

⁵ GSG9 (*Grenzschutzgruppe – група охорони кордонів*) – підрозділ спецназу ФРН, який був сформований у вересні 1973 року, рівно через рік після трагічної загибелі ізраїльських спортсменів на олімпіаді у Мюнхені, з метою недопущення терористичних актів у Німеччині в майбутньому. Спецгрупа знаходиться в прямому і єдиному підпорядкуванні у Міністра внутрішніх справ ФРН. Група готова відправитися у будь-яку точку земної кулі за заявкою Міністра внутрішніх справ певної держави (після команди Міністра внутрішніх справ ФРН). Подібна організація управління допомагає уникнути зайвого залучення GSG9 до незначних операцій, відреагувати на які здатні підрозділи більш низького рангу безздатності та інших цільових напрямів. (Прим. авт.).

може досягти цієї професійної мети шляхом подальшого навчання.

Проміжна служба у федеральній поліції. Якщо ви знаходитеся у федеральній поліції, вас чекає більш різноманітна робота, ніж у поліції землі. Вже під час підготовки ви отримуватимете обґрунтований огляд численних областей застосування. Це означає, що період навчання набагато різноманітніший, ніж у відділеннях поліції у федеральних землях [6].

Поліція вищої служби органів поліції.

У вищій службі правоохоронних органів працівники поліції мають пройти подвійний (дуальний) курс навчання, який, як правило, займає 3 роки і складається з теоретичної частини у вищій школі прикладних наук та практичної роботи в навчальному центрі. Курс закінчується успішно складеним бакалаврським іспитом (іспитом на кар'єру) для «Diplom-Verwaltungswirt Polizei», наприклад, «Bachelor of Arts – Police Enforcement Service / Police Service». У програмі дуального навчання, зокрема, поліцейські навчаються криміналістики та права, а в модулях практичного навчання стрільба та заходи особистої безпеки є частиною навчання. Окремими землями визначається, які предмети та їх зміст викладаються в процесі навчання, і тому вони можуть змінюватися, проте певні предмети завжди є частиною теорії та практики. До них належать правознавство, законодавство про поліцію, кримінальне право, нормативні акти щодо втручання у сферу прав і свобод людини і громадянина, Закон про дорожній рух, криміналістика, суспільні науки, політична освіта, фахова англійська мова, зброезнавство, радіотехніка та радіозв'язок.

На практичних етапах увага фокусується на вивченні таких навчальних модулів на різних станціях, як особиста безпека, контроль злочинності, безпека дорожнього руху, тренінг зі стрільби, вогнева підготовка, порятунків від небезпеки на воді, цифрові технології, методи втручання, водіння, надання першої медичної допомоги.

Модулі практичної підготовки навчають, як поводитися в реальних ситуаціях. Тренування завжди проводяться в малих групах, щоб досягти максимально можливого навчального ефекту та правильно виконувати вправи. Слухачі знайомляться з повсякденною роботою в найрізноманітніших ситуаціях, їх завжди супроводжують, а вони спостерігають за тренерами. Основна увага приділяється ставленню до громадянина, спілкуванню з ним, умінню володіти собою в стресових ситуаціях.

Чини вищої служби органів поліції:

– комісар поліції (*Polizeikommissar; PK*). Це звання дозволяє бути так званим «допоміжним працівником прокуратури». Як було згадано вище, поліція не вправі самостійно провадити досудове розслідування кримінальних правопо-

рушень, це є прерогативою прокуратури. Однак остання частину своїх функцій дозволяє виконувати достатньо підготовленим співробітникам поліції, до яких належать ті, які набули статусу комісара поліції;

– старший комісар поліції (*Polizeioberkommissar; POK*). За старшим комісаром залишаються повноваження допоміжного працівника прокуратури, однак він набуває і певних керівних функцій: як керівник групи, керівник певної операції тощо;

– головний комісар поліції (*Polizeihauptkommissar; PHK*). За головним комісаром поліції також залишаються повноваження допоміжного працівника прокуратури, однак він є поліцейським високого рангу та може виконувати важливі керівні та адміністративні функції;

– Перший головний комісар поліції (*Erster Polizeihauptkommissar; EPHK*). Це найвище звання на цьому рівні кар'єри. На цій посаді поліцейський, насамперед, бере на себе функції тактичного керівництва:

- топ-менеджмент;
- начальник відділу в поліцейській академії чи поліцейській школі;
- лідерська позиція в поліції;
- командування підрозділом поліції готовності та ін.

Зарплата, яку отримує поліцейський вищого рівня, визначається у таблиці заробітної плати А та її групах, незалежно від того, в якій службі він виконує свої обов'язки. Класи вищого рівня коливаються від класу А9 до А13 з урахуванням отриманого досвіду, який, своєю чергою, поділяється на 8 ступенів. Це регулярно збільшує заробітну плату вищих державних службовців у відповідному класі. Завдяки спеціальним зусиллям та надзвичайним досягненням вони також можуть швидко перейти до наступного вищого класу. Залежно від службових заслуг, сімейних та інших обставин заробіток може бути більшим чи меншим і виглядати приблизно так:

- клас А9 – приблизно 2400–2650 € (брутто);
- клас А10 – 2580–2800 € (брутто);
- клас А11 – 2950–3200 € (брутто);
- клас А12 – 3180–3600 € (брутто);
- клас А13 – 3750–4250 € (брутто) [7].

Висновки. Як можна побачити, підготовка та просування по кар'єрній драбині поліцейських у ФРН є досить цікавими та мають певні особливості. Варто звернути увагу на стандартизовану систему звань (чинів) у поліції та фіксовану систему оплати праці поліцейських. Водночас у федеральних землях система підготовки майбутніх працівників поліції є досить гнучкою, що слугує передумовою для стимулювання проявлення ініціативи на службі, добросовісного виконання службових обов'язків, прагнення досягти вищого рангу.

Література

1. Швець Д.В. Підвищення кваліфікації та перепідготовка (додаткова професійна освіта) як чинники формування професіоналізму поліцейського. *Вісник Харківського нац. ун-ту імені В.Н. Каразіна*. Серія «ПРАВО». 2017. Вип. 24. С. 15–18.
2. Polizeirecht in Deutschland: Welche Gesetze gibt es? URL: <https://www.bussgeldkatalog.de/polizeirecht>.
3. Сучасний кримінальний процес країн Європи : монографія / [Войнарович О.Б., Луцик В.В., Савченко В.А. та ін.]; за ред. В.В. Луцика, В.І. Самаріна. Харків : Право, 2018. 792 с.
4. Правоохранительные органы : учеб. для академич. бакалавриата / под ред. Н.Г. Стойко, Н.П. Кирилловой, И.И. Лодыженской. 4-е изд., перераб. и доп. Москва : Изд-во Юрайт, 2019. 518 с.
5. Ausbildung bei der Polizei. URL: <https://www.dertestknacker.de/ausbildung-bei-der-polizei>.
6. Polizei Laufbahn mittlerer Dienst. URL: <https://www.dertestknacker.de/polizei-laufbahn-mittlerer-dienst>.
7. Polizei Laufbahn gehobener dienst. URL: <https://www.dertestknacker.de/polizei-laufbahn-gehobener-dienst>.

References

1. Shvets D.V. (2017) Pidvyshchennia kvalifikatsii ta perepidhotovka (dodatkovia profesiina osvita) yak chynnyky formuvannia profesionalizmu politseiskoho [Advanced training and retraining (additional professional education) as factors of the formation of a police officer's professionalism]. *Visnyk Kharkivskoho nats. un-tu imeni V.N. Karazina. Seriiia «PRAVO»*, no. 24. Pp. 15–18.
2. Polizeirecht in Deutschland: Welche Gesetze gibt es? URL: <https://www.bussgeldkatalog.de/polizeirecht>.
3. Voinarovych O.B., Lutsyk V.V., Savchenko V.A. et al (2018) *Suchasnyi kryminalnyi protses krain Yevropy : monohrafiia* [Modern criminal process of European countries: a monograph]. Kharkiv : Pravo. (in Ukrainian)
4. Stojko N.G., Kirillova N.P., Lodyzhenska I.I. (eds.) (2019) *Pravoohranitel'nye organy : ucheb. dlja akademich. Bakalavriata* [Law-enforcement agencies: a textbook for Bachelor's programme]. Moscow : Jurajt. (in Russian)
5. Ausbildung bei der Polizei. URL: <https://www.dertestknacker.de/ausbildung-bei-der-polizei>.
6. Polizei Laufbahn mittlerer Dienst. URL: <https://www.dertestknacker.de/polizei-laufbahn-mittlerer-dienst>.
7. Polizei Laufbahn gehobener dienst. URL: <https://www.dertestknacker.de/polizei-laufbahn-gehobener-dienst>.